

30.8.2024

Sosiaali- ja terveysministeriö
Turvallisuus ja terveys -osasto
Valmiusyksikkö / Sanna Siltala

Viite: Lausuntopyyntöne 18.6.2024

Kommenttipyyntö luonnoksesta Yhteiskunnan turvallisuusstrategiaksi 2024 (YTS2024)

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL) kiittää sosiaali- ja terveysministeriön Valmiusyksikköä mahdollisuudesta kommentoida luonnosta Yhteiskunnan turvallisuusstrategiaksi (YTS2024).

Yhteiskunnan turvallisuusstrategiassa kuvataan kokonaisturvallisuuden toimintamalli, jonka perusteella yhteiskunnan elintärkeistä toiminnoista huolehditaan viranomaisten, elinkeinoelämän, järjestöjen ja kansalaisten yhteistoimintana.

Vuoden 2017 YTS:n jälkeen yhteiskuntamme on kohdannut kokonaisturvallisuuden kannalta isoja haasteita, sekä perustavaa laatua olevan maanpuolustuksen paradigman muutoksen. Koronapandemia ja Venäjän laiton tunkeutuminen Ukrainaan 2022 korostavat kokonaisturvallisuuden konseptin jatkamisen tärkeyttä. Uutta strategiaa suunnataan aikaisempaa enemmän vasteen kuvaamiseen yhteiskunnan tasolla.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos esittää seuraavia huomioita ja muokausehdotuksia YTS2024-luonnoksesta.

Yleiset kommentit strategialuonnokseen

Koronapandemia osoitti varautumisen ja vasteen olevan olennaisia askeleita kriisistä selviytymiseen, ja hyvin toteutettuina nämä toimet nopeuttavat kansakunnan toipumista isostakin (globaalin tason)

30.8.2024

kriisistä. Tässä YTS2024-strategiassa on Kokonaisturvallisuuden toimintamalli -osassa kuitenkin hyvin vähän yhteiskunnan kriisistä toipumisen kuvausta. Aivan strategian lopussa Henkisen kriisinkestävyyden strategisessa tehtävässä, nro 56 ”Väestön toipuminen” on käsitelty tätä hyvin olennaista asiaa. THL katsoo, että väestön toipuminen merkittävästä yhteiskunnan toimintoja häirinneestä kriisistä on hyvin olennainen toiminto, josta pitäisi lisätä kuvausta myös strategian 1. osan lukuun 4 (Yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaaminen). Erilaisten pitkäkestoisten väestötason ongelmien hoitamatta jättäminen kriisin jälkeen vähentää väestön resilienssiä kohdata uusia kriisejä. Tämän takia toipumisen nostamista esiin jo aikaisemmin strategiassa olisi hyvä harkita.

Sisäisen turvallisuuden strategisessa tehtävässä nro 23 (Ympäristövahinkojen torjunta ja ennaltaehkäisy) on resursseista seuraava lause: ”Varautumisen ja ympäristövahinkojen torjuntakyvyn säilyttämiseksi turvataan toimijoiden rahoitus ja muut resurssit.” THL toteaa, että resurssien ja rahoituksen turvaaminen on monen strategisen tehtävän toteutuksen edellytys, mutta siitä ei ole mainintaa muiden kuin edellä mainitun tehtävän kohdalla. THL esittää, että rahoitus- ja resurssitarpeista ei strategisten tehtävien yhteydessä ole erillistä mainintaa.

Strategiaan olisi hyvä saada eri toimijoiden lyhenteet listaksi, jolloin tekstissä voisi käyttää yhdenmukaisesti laitosten lyhenteitä, esim. THL.

Luku 2 Yhteiskunnan elintärkeät toiminnot

Alaluku 2.3 Puolustuskyky

Luvussa on lause ”Esimerkiksi Puolustusvoimien lääkintähuollon toteuttaa pääosin siviilisektorin sosiaali- ja terveydenhuolto.” THL ehdottaa, että sana ”siviilisektorin” korvataan ”siviiliyhteiskunnan”-sanalla, joka laajentaa ilmaisen koskemaan koko yhteiskuntaa eikä ilmaisu jää vain puolustusvoimien sotilas-siviili-jaotteluksi.

30.8.2024

Alaluvun lauseen ”Tarvittavien resurssien nopea käyttöön saanti varmistetaan kokonaismaanpuolustuksen periaatteen mukaisesti kumppanuus-, turvallisuus- ja aiesopimuksilla ja yhteisharjoittelulla” loppua voisi täydentää seuraavasti ”...aiesopimuksilla **sekä yhteisellä suunnittelulla ja harjoittelulla.**”

Alaluku 2.4 Sisäinen turvallisuus

Tässä alaluvussa käsitellään hybriditoimia. Koska hybriditoimet vaikuttavat todennäköisesti kaikkiin yhteiskunnan elintärkeisiin toimintoihin, niin THL katsoo, että hybridivaikuttamisen keinot voisi tässä alaluvussa rajata käsittelemään terrorismia, sabotaasia ja tiedustelua, ja siirtää esimerkiksi mielipideilmastoon vaikuttamisen henkiseen kriisinkestävyyteen ja kyberiskut johtamiskappaleeseen.

Sisäisen turvallisuuden luvun voisi nyt esitettyä enemmän rajata käsittelemään asioita kappaleen alussa rajatuilla tulokulmilla ”...rikollisuudesta, häiriöistä, onnettomuuksista ja niihin rinnastettavista kansallisista ja kansainvälisistä ilmiöistä...”.

Alaluku 2.5 Talous, infrastuktuuri ja huoltovarmuus

THL toteaa, että strategialuonnoksessa huoltovarmuusmääritelmän fokus on selkeästi talouselämän ja maanpuolustuksen ylläpitämisessä ja väestön elinmahdollisuuksien ja terveyden ylläpitäminen jätetään määritelmän ulkopuolelle. Tämä eroaa mm. Huoltovarmuuskeskuksen sivuilla olevasta määritelmästä: ”huoltovarmuus tarkoittaa elintärkeiden toimintojen turvaamista, jotta yhteiskunta ja elinkeinoelämä toimivat ja ihmiset voivat turvallisesti elää arkeaan.”

Luvun kohtaan ”Elintärkeiden toimintojen suojaamiseksi on tärkeää turvata välttämättömät viestintäverkot- ja palvelut, tietojärjestelmät, digitaaliset palvelut ja tiedot. Lisäksi on varmistettava kriittiset liikenneverkot ja -palvelut sekä turvattava energian saatavuus” voisi lisätä edellä mainitun kyberturvallisuuskulman hybridivaikuttamisen välineenä.

30.8.2024

Alaluku 2.6 Väestön toimintakyky ja palvelut

Luvun lauseeseen ”Häiriötilanteissa ja kriiseissä kiireellisten palvelujen tarve korostuu” THL ehdottaa lisäystä, eli lause kuuluisi: ”Häiriötilanteissa ja kriiseissä kiireellisten **ja ympärivuorokautisten** palvelujen tarve korostuu.”

THL katsoo myös, että alaluvut 2.6 ja 2.7 (Henkinen kriisinkestävyys) sisältävät ristikkäisiä ja samoja yhteiskunnan toimintoja. THL ehdottaa, että alaluku 2.6 käsitelisi selkeämmin fyysisessä maailmassa ilmeneviä palveluita ja toimintoja ja alaluku 2.7 enemmän kansakunnan henkistä oloa.

Alaluku 2.7 Henkinen kriisinkestävyys

Luvussa on hyvin lyhyesti käsitelty sosiaalista koheesiota lauseessa ”Yksilöiden keskinäinen luottamus sekä luottamus viranomaisiin ja yhteiskuntaan ovat henkisen kriisinkestävyyden keskeisiä tekijöitä.” Tätä kokonaisuutta voisi avata hieman laajemmin strategiassa.

Luvun kuudes kappale alkaa ”Yksilöiden tulee kantaa vastuuta oman ja lähiyhteisön turvallisuuden edistämisestä.” Tämän lauseen perään THL ehdottaa lausetta: ”**Paikallisesti toimivat yhteisöt ovat avainasemassa tuottamassa turvallisuutta normaalioloissa, häiriötilanteissa ja kriiseissä.**”

Luvun viimeisessä kappaleessa sanotaan, että ”Yksilöillä on vastuu oman toimintakykynsä ylläpitämisessä”. THL katsoo, että tähän olisi hyvä lisätä myös yhteiskunnan vastuusta lause ja ehdotamme seuraavaa ”**Yhteiskunnan vastuulla on tukea yksilöiden toimintakyvyn ylläpitämistä.**”

Luku 4 Yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaaminen

Alaluku 4.2 Varautuminen

30.8.2024

Luvun kolmannessa kappaleessa on lause ”Jokaisella on vastuu myös omasta varautumisestaan.” Lauseeseen THL ehdottaa muokkausta niin, että lause kuuluu ”Jokaisella **meistä** on vastuu myös omasta varautumisestaan.”

OSA 2 Strategiset tehtävät

3. Viestinnän toimivuus,

Tästä strategisesta tehtävästä puuttuu kokonaan valtionhallinnon sisäisen viestinnän turvaaminen, eli turvallisuusverkon toiminnan varmistaminen kaikissa olosuhteissa.

23. Ympäristövahinkojen torjunta ja ennaltaehkäisy

Tehtävän Toimijat-kohdan kuvaus on epäsuhtainen, eli kuvailevampi, verrattuna seuraavien tehtävien kuvaukseen. Toimijoista puuttuu C-osaamiskeskus, joka tukee pelastus- ja ympäristöterveysviranomaisia ympäristövahinkojen torjunnassa.

24. Biologisiin uhkiin varautuminen

Jos strategisessa tehtävässä 23 säilyy rahoitus ja resurssitarve -lause, THL esittää, että sama maininta lisätään tähänkin tehtävään, eli *”Biologisiin uhkiin varautumisen ja torjuntakyvyn säilyttämiseksi turvataan toimijoiden rahoitus ja muut resurssit.”*

Tehtävän vastuuministeriöiden listaan pitäisi lisätä TEM, koska Huolto-varmuuskeskus sen alaisena vastaa osittain varmuusvarastoinnista.

Tehtävässä mainitaan kansainvälisissä sitoumuksissa kansainvälinen terveyssäännöstö (IHR2005), mutta yhtä tärkeä kansainvälinen sitoumus on EU:n asetus rajat ylittävistä terveysuhkista ((EU) 2022/2371).

Tehtävän Toimijat listaan mukaan Huoltovarmuuskeskus.

25. Säteilyvaaratilanteisiin varautuminen

30.8.2024

Kirjoitusvirhe lauseessa: ”Vakava säteilyvaaratilanne on yhteiskunnan kaikkiin elinikäisiin toimintoihin vaikuttava uhka, joka koskettaa kaikkia hallinnonaloja.” Elinikäisiin pitäisi olla varmaan ”**elintärkeisiin**”.

Tehtävässä mainitaan Toimijat-listassa ”THL (terveydensuojelu, laboratoriotointa)”, mutta THL:llä ei ole säteilyn mittaamiseen tarvittavia laitteistoja eikä osaamista, joten laboratoriotoinnin voi jättää pois.

26. Kemikaaliuhkiin varautuminen

Toiminta-ajatus osion 1. kappaleen 1. lauseen alussa on kirjoitusvirhe, eli lauseen pitäisi alkaa ”**Kemiallisten uhkien...**” eikä ”Kemikaalisten uhkien...”. Lisäksi myös tämä tehtävä tarvitsee varautumisen ja torjuntakyvyn säilyttämiseksi toimijoille turvatun rahoituksen ja muut resurssit.

Lisäksi THL ehdottaa lauseen ”C-onnettomuuksien todennäköisyyksiä vähennetään pääasiassa kemikaaliturvallisuusviranomaisten toteuttamalla valvonnalla” korvaamista seuraavalla lauseella: ”**Onnettomuuksien todennäköisyyttä vähennetään riskienarvioinnin, viranomaisten hyvän yhteistyön, ajantasaisen tilannekuvan ylläpitämisen ja riskienarviointiin perustuvan valvonnan keinoin.**”

29. Julkisen hallinnon toimintaedellytysten ja palvelujärjestelmän toiminnan turvaaminen

Tässä tehtävässä voisi täsmentää, että on kyse viranomaispalvelujen toiminnan turvaamisesta.

37. Ympäristömuutosten, luontokadon ja ilmastomuutoksen havainnointi ja seuranta sekä niistä aiheutuvien uhkien torjunta ja muutoksiin varautuminen

30.8.2024

Tehtävässä on huomioitu ympäristön seuranta, mutta ei ympäristömuutosten vaikutusten seuranta. *THL katsoo, että ympäristömuutoksen terveysvaikutuksia tulisi seurata.*

Tehtävän Toiminta-ajatus ensimmäisessä kappaleessa THL ehdottaa yhtä lisäystä ja yhtä sanan korjausta. Eli ensimmäiseen lauseeseen lisäys seuraavasti "...aiheuttaa vaaraa ihmisille, **menetettyä terveyttä ja hyvinvointia**, merkittäviä omaisuus..." ja korvataan seuraavasta lauseesta sana "ehkäistä" sanalla "**lieventää**". Lauseeseen "Sää- ja olosuhdehavaintoja hyödynnetään muuttuvan ilmaston seurantaan ja tulevan ilmaston arvioinnissa" ehdotetaan muutettavaksi loppua "... tulevan ilmaston **sekä siihen liittyvien riskien** arvioinnissa".

41. Vesihuollon turvaaminen

Terveysten ja hyvinvoinnin laitoksen voisi lisätä tämän tehtävän Toimijoihin muita toimijoita tukevana tahona.

THL tunnisti muutamia seikkoja, joita tämän tehtävän ohessa olisi hyvä pohtia. Ensimmäiseksi, onko tehtävän kuvauksessa riittävän selkeästi tuotu esille nimenomaan tahalliset vesihuollon toimintaa uhkaavat toimet, joihin vesihuollon on kyettävä varautumaan, olivatpa ne fyysisiä tai kyberuhkia tai muita uhkia? Toiseksi, vesihuoltoon kohdentuvat uhkat, myös ihan normaalit sellaiset ilman tahallista tarkoitusta, voivat olla monisyisiä eli samanaikaisesti tapahtuu useita eri häiriöitä päällekkäin ja niihinkin pitää pystyä varautumaan. Kolmanneksi, vesilaitoskenttä on monilukuinen ja osaaminen ja henkilöstön määrä vaihtelevat ja tämä asettaa haasteen toiminnalle. Neljänneksi, pitäisikö tässä yhteydessä esittää kansalliselle tasolle riittävää laboratoriokapasiteetin turvaamista myös harvinaisempien tekijöiden tutkimiseksi? Eli mikä on kansallinen varautuminen analytiikassa ja kuinka paljon luotetaan siihen, että vesien erikoisanalytiikkaa saadaan tarvittaessa ulkomailta?

30.8.2024

THL toteaa, että tehtävässä pitäisi painottaa häiriötilanteisiin varautumisen lisäksi ongelmien ennakointia ja ennaltaehkäisemistä. Painottaa voisi erityisesti systemaattista uhkien tunnistusta ja ennaltaehkäisyä (WSP). Tämän tulisi sisältää myös vesihuoltolaitoksien fyysisen turvallisuuden, erityisesti tahallisen tunkeutumisen ja raakavesien/talousvesien likaamisen näkökulma.

48. Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen turvaaminen

Tämän tehtävän Toimijat alle voisi lisätä Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen jälkeen myös THL:n alaisen hallinnon, eli ”**THL:n alaiset valtion sosiaali- ja terveydenhuollon palvelua tuottavat toimijat eli valtion mielisairaalat, valtion lastensuojeluyksiköt ja vankiterveydenhuolto.**”

Hallinto- ja talousjohtaja

Mia Nykopp

Johtaja

Otto Helve

SIGNATURES

ALLEKIRJOITUKSET

UNDERSKRIFTER

SIGNATURER

UNDERSKRIFTER

This documents contains 8 pages before this page
Dokumentet inneholder 8 sider før denne siden

Tämä asiakirja sisältää 8 sivua ennen tätä sivua
Dette dokument indeholder 8 sider før denne side

Detta dokument innehåller 8 sidor före denna sida

authority to sign
representative
custodial

asemavaltuus
nimenkirjoitusoikeus
huoltaja/edunvalvoja

ställningsfullmakt
firmateckningsrätt
förvaltare

autoritet til å signere
representant
foresatte/verge

myndighed til at underskrive
repræsentant
frihedsberøvende